

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Katedra českého jazyka a literatury

Bakalářská práce

Monika Šmeráková

Dívčí hrdinka v prózách Boženy Benešové

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů literatury.

Olomouc 16. 4. 2015

.....

Monika Šmeráková

Poděkování

Děkuji panu Mgr. Danielu Jakubíčkoví, Ph.D. za odborné vedení mé bakalářské práce, poskytování cenných rad a užitečných informací.

Obsah

Úvod	5
1 Rozdílnost a působící faktory na pohlaví	6
1.1 Postavení žen na přelomu devatenáctého a dvacátého století.....	8
2 Život Boženy Benešové	10
2.1 Rodina	10
3 Tvorba	15
3.1 Myšky.....	18
3.1.1 Myšky.....	18
3.1.2 Povídka s dobrým koncem.....	22
3.1.3 Pýří.....	24
3.1.4 Teorie	25
3.1.5 Lakomý osud.....	26
3.2 Kruté mládí	27
3.2.1 Z mladosti dvou smutných sester.....	28
3.2.2 Zákeřník	29
3.2.3 Hladina	30
3.3 Není člověku dovoleno	31
3.4 Don Pablo, don Pedro a Věra Lukášová	33
Závěr	37
Seznam bibliografických citací	38

Úvod

Bakalářská práce se zabývá významnou spisovatelkou přelomu devatenáctého a dvacátého století Boženou Benešovou a propojeností jejích děl s životem mladých dívek tohoto období.

Můj zájem o spisovatelku se objevil již po přečtení její první povídky. Autorka mne dokázala zaujmout svým osobitým stylem psaní a zájmem o problematiku dospívajících. Jelikož jsou ve většině případů hlavními hrdinkami ženy, propojenost dívek s daným obdobím se nenuceně sama nabídla.

Cílem bakalářské práce je poskytnout náhled do problematiky dospívání dívek, zejména v období na přelomu devatenáctého a dvacátého století. Umožnit pohled na rozdílnost v dospívání u chlapců a dívek a tuto problematiku promítnout do vybraných děl Boženy Benešové.

Cílem je objasnit, s čím se vdané a svobodné dívky potýkaly na přelomu těchto let a jaké měly postavení ve společenském žebříčku hodnot. Při příležitosti rozebírání děl se stručně seznámíme se životem autorky a zobrazíme její osobní zkušenosti v tvorbě.

Práce je rozvržena do třech kapitol.

První kapitola poukazuje na rozdílné charaktery chlapců a dívek a naznačuje život žen devatenáctého století.

Následující kapitola se zabývá Boženou Benešovou jako zdatnou spisovatelkou, popisuje její nelehké zkušenosti a propojuje život samotné autorky s životem literárních postav v osobní tvorbě.

Nejrozsáhlejší je třetí kapitola. Seznamuje čtenáře s povídkovou tvorbou Boženy Benešové. V této části nalezneme díla: *Myšky*, *Povídky s dobrým koncem*, *Pýří*, *Lakomý osud*, *Kruté mládí*, *Z mladosti dvou smutných sester*, *Zákeřník*, *Hladina*, *Není člověku dovoleno*, *Prsten* a *Don Pablo, don Pedro a Věra Lukášová*. Ve všech těchto povídkách najdeme krátce rozebraný děj a propojenost života dívek žijících na přelomu devatenáctého a dvacátého století s hlavními hrdinkami. Nalezneme zde také kritiky a názory na jednotlivé práce.

Na konci bakalářské práce uvádíme seznam bibliografických citací seřazených podle abecedního pořádku.

1 Rozdílnost a působící faktory na pohlaví

Pochopení rozdílného myšlení mužů a žen nám usnadní náhled na vybranou literární tvorbu, například právě na díla Boženy Benešové. Řada beletristických děl si zakládá na odlišných znacích chlapců a dívek. Pracuje s rozporuplnými názory na jejich chování a jednání. Zabývá se také jejich postavením ve světě a společnosti.

Mužské a ženské pohlaví není zcela odlišné, jak se na první pohled může zdát. Jistou odlišnost je však třeba brát v potaz. Pohledy odlišných pohlaví se mohou rozbíhat, ale i překrývat. *„Muži a ženy se obecně liší mnohem méně, než se obecně soudí. Určité rozdíly však jsou, a každá společnost si utváří své vlastní. Od zrodu člověka byla téměř v každé společnosti žena brána jako pečovatelka a muž obstarával rodinu po materiální stránce. Změna nastala v Českých zemích v osmnáctém století, kdy propukla průmyslová revoluce. Ženy již nemohly obstarávat rodinný krb, ale narukovaly do továren stejně jako jejich muži a vykonávaly stejně náročné práce. Rozdílné biologické dispozice jsou však velice patrné. Dívky bývají méně agresivní než chlapci, většinou neoplývají přílišným matematickým nadáním a s tím souvisejícím technickým nadáním a mají také menší sklon k agresivitě. Prostorová orientace se v lepší verzi také připisuje mužům, nežli ženám. Rozdělení rolí ve společnosti muže a ženy velice ovlivňují media, zejména televize a literatura. Tyto masmédia si zakládají na silném pozitivním prožitku diváka či čtenáře, který se ztotožňuje s hlavním hrdinou příběhu či seriálu a tím se velice ovlivňuje emocionalita člověka. Toto působení je daleko silnější než působení výchovy, kde je dán důraz na rozumové pochopení, kdežto mediální působení je emocionální.* (Janošová, 2008, s. 26).

Člověk a jeho postoje jsou ovlivňovány televizí i literaturou. Stejně jako u televizních producentů i nakladatelé jsou přesvědčeni o vyšší úspěšnosti slavného hrdiny, nežli hrdinky. Tento fakt ovlivňuje již v útlém věku čtenáře, kteří díky těmto faktorům prosazují muže na vyšší příčky.

Rozdílnost pohlaví tkví také ve verbální komunikaci a vyjadřování. K rozdílnosti dochází vlivem výchovy již v raném dětství a projevuje se v odlišných způsobech hry. Každá dívka i chlapec mají jiné zájmy, to se promítá i ve verbálním projevování. Dívky si často sdělují své dojmy a pocity, kdežto chlapci hovoří o faktech a věnují se více pohybovým aktivitám. Tyto faktory způsobují rozdílnost úrovně dovedností. Dívky se dokáží ve společnosti chovat kultivovaněji a dokáží mluvit spisovným jazykem, to chlapcům dělá problém a více skáčou druhým do řeči, ovšem na druhé straně se u nich

vyskytuje větší průbojnost. Způsob vyjadřování počínající v brzkém věku se promítá i v dospělosti.

Dívky školního věku dosahují vysoké vyzrálosti, jsou také sociálně schopné a dokáží se přizpůsobovat zadané práci a jejím požadavkům. V tomto období plných změn se objevují větší citové zážitky a s tím související přibývání vyšších citů, jako je zamilování, nenávisť, apod. V tomto věku si mládež začíná všimnout sebe samého. Uvědomuje si svou roli ve společnosti a vnímá rozdíly své vlastní osobnosti. V tomto věku je velice náchylná na navazování kontaktů a udržování pozitivního myšlení, přibývá emoční labilita, která souvisí s hormonálními změnami.

V období dospívání mají lidé potřebu měnit své dosavadní vztahy, především vůči rodičům. Mladý člověk se snaží osamostatnit a odpoutat se ze vztahu s rodiči, na druhou stranu místo tohoto spojení se snaží najít obdobu v podobě partnera jakožto osobu opačného pohlaví, ovšem i osobu stejného pohlaví. Dospívající jsou velice citliví na přístup, dle kterého se s nimi jedná. Každý dospívající, ať už chlapec či dívka, je originál a dokáže jinak komunikovat s ostatními lidmi. Během adolescence dochází ke snižování důvěry v sebe samotného, je třeba tento pocit obnovovat a rozšiřovat. Adolescent se ocitá v období, kdy není spokojen se svou vlastní osobností nebo vzhledem a je třeba jej přivést ke správnému myšlení a důvěře ve své vlastní schopnosti. Dospívající často trpí pocitem vlastní neschopnosti, v získání sebevědomí jim může pomoci okolí, ale i kniha, která dodává sílu do života a podněcuje v adolescentech zdravou sebedůvěru. Odeznění náladovosti, podrážděnosti a rozporuplných myšlenek nastane v období střední až pozdní adolescence. Pokud pohlédneme na adolescenty jako na čtenáře, uvidíme zde velkou pestrost, ale i shodnost s četbou dospělých. Zejména se orientují na zaměstnání, záliby, vztahy a podobně. Od šestnáctého do dvacátého roku života je nejvíce zájem o literaturu dobrodružnou, detektivní a cestopisnou. U dívek je široce rozšířen zájem o společenský román, poezii a historický román. V tomto věku ustupuje zájem o vědecko-fantastickou literaturu, do centra zájmu se vměstňuje odborná literatura. V dospívajícím věku již nemá dorost zájem o knihy jako v dřívějším věku, mezi takové patří kovbojky či dívčí romány. Řada jedinců je vůči typu této literatury velice kritická a zaujímá negativní postoj, z důvodu ovlivňování myšlení dospívajících.

1.1 Postavení žen na přelomu devatenáctého a dvacátého století

Přelom devatenáctého a dvacátého století je období, kdy ženy toužily po emancipaci. Chtěly rozvést myšlenku rovnoprávnosti žen a mužů. Později se tato idea rozšířila i do politické a ekonomické sféry. Důležitou příčinou tohoto myšlení byla industrializace. Ženy při ní pracovaly se stejným úsilím a na stejné úrovni jako muži a chtěly být za tuto snahu stejně ohodnocené. Mezi zastánce emancipačního hnutí patřili také jednotliví muži žijící již o řadu let dříve, mezi takové patřil například Kromlus. „Univerzitní profesor V. Kromlus, zval r. 1815 do svého bytu na školní přednášky chlapce i dívky, neboť jejich schopnosti považoval za naprosto rovnocenné.“ (Neudorfllová-Lachmanová, 1999, s. 11).

V této době propukala snaha prosadit vzdělávání dívek na stejné úrovni, jako bylo vzdělávání opačného pohlaví. To obnášelo, že i chlapci museli brát dívky na stejné úrovni. „Nejobdivuhodnějším příkladem je přednáška Bernarda Bolzana roku 1810 „O povolání a důstojnosti ženského pohlaví“. Ve své přednášce zdůraznil rovnocennost žen jak z hlediska jejich duševních schopností, tak z hlediska jejich duševních schopností, tak z hlediska hodnoty práce, kterou přispívají k úrovni rodiny i společenského blaha.“ (Neudorfllová-Lachmanová, 1999, s. 11). Dívky neměly zajištěné dostatečné vzdělání a navštěvovaly většinou pouze obecnou a měšťanskou školu. Tyto školy zdaleka nepokrývaly schopnosti a zájmy dívek. Pokud se žena chtěla stát samostatnou, neměla jinou šanci, než se dostat k plnohodnotnému vzdělání a najít si tak kvalifikovanější práci. „V osmdesátých letech devatenáctého století došlo k otevření první Vyšší dívčí průmyslové školy v Praze.“ (Neudorfllová-Lachmanová, 1999, s. 11).

Po vztahové stránce na tom ženy nebyly o moc lépe jako u stránky studijní. Nebylo zvykem, aby manželka měla své vlastní povolání, a tudíž se dokázala sama o sebe postarat. „Muž je hlava rodiny. V této vlastnosti přísluší mu obzvláště právo vésti domácnost; náleží mu však také závazek, aby poskytoval manželce podle svého jmění slušnou výživu a zastupoval ji ve všech případech.“ (Všeobecný zákoník, 1811, §91). „Manželka obdrží jméno mužovo a požívá práv jeho stavu. Jest povinna následovati muže do jeho bydliště, pomáhati, seč jest, v domácnosti a ve výdělku a, pokud toho vyžaduje domácí pořádek, sama plniti i dáti plniti opatření mužem učiněná.“ (Všeobecný zákoník, 1811, §92). Tyto věty jsou důkazem, že ženy neměly v soukromém životě žádnou osobní svobodu a před útlakem je nebránil ani zákon. O postavení žen v této době mluví také

věta Diderota z dob o hodně dřívějších: „Ženy jsou stvořeny jen pro naše potěšení. Ztratí-li svou přitažlivost, ztratí svou podstatu.“ (Peremská, 2009, s. 2).

„Ženy nebyly zdaleka spokojeny ani s působností v politické sféře, kde prakticky neměly žádnou šanci prosazovat a šířit své názory. Byly přesvědčeny o tom, že musí být nastolena pravá rovnoprávnost, měly by také proniknout do ovlivňování sociální s vzdělávací sféry. Na začátku dvacátého století se idea o působení žen natolik rozrostla, že nastal boj o získání volebního práva pro ženy, pocházející ze všeobecného hnutí za občanská práva.“ (Neudorfllová-Lachmanová, 1999, s. 255).

2 Život Boženy Benešové

Božena Benešová, rozená Zapletalová, se narodila 30. listopadu 1873 v Novém Jičíně a zemřela 8. dubna 1936 v Praze. Nový Jičín ji nikterak neovlivnil, protože se ve svých třech letech odstěhovala se svou rodinou do Napajedel¹. Tato obec ji ve své tvorbě ovlivnila zejména krajinou, která jí poskytla zátiší do různých povídek, například v povídce *Hladina* slouží jako inspirační zdroj řeka Morava. Do děl zasáhl také Frenštát pod Radhoštěm, z kterého pocházeli její rodiče a kde ona sama trávila léto. Díky tomuto místu se seznámila s Růžnou Svobodovou, která ji přivedla na literární dráhu a seznámila ji s F. X. Šaldou. Frenštát pod Radhoštěm poznamenal Boženu Benešovou svým nářečím, které spisovatelka použila například ve svém díle *Úder*: „*Tož co tomu včerejšímu brajglu říkáte vy?*“ „*Včil už na světě žádné švandy!*“ (Benešová, 1925, s. 66-67). Tato mluva spadá do skupiny slezského nářečí, vyznačuje se přízvukem na předposlední slabice, krátkými samohláskami a podobně. O Boženě se tvrdí, že byla přesná, neúprosná, měla mužné ctnosti, sílu a oplývala vysokou objektivitou. Benešová, díky své odvaze, která spočívala v upozornění na problémy žen v moderní společnosti, patří mezi nejstatečnější české spisovatele přelomu devatenáctého a dvacátého století.

2.1 Rodina

Matka Benešové, Berta Zapletalová, byla dcerou Valentina Kostelníka, který pocházel z chudé rodiny, ten povýšil na úspěšného podnikatele a stal se prvním starostou města s českou národností. V dřívějších letech patřil tento post pouze Němcům. Angažoval se v říšském sněmu, kde působil jako poslanec. Dědečkem Valentinem se Božena nechala inspirovat v řadě jejich děl, mezi která patří: *Z mladosti dvou smutných sester*, *Rozbitá kytara*, *Povídka s dobrým koncem*.

„*Robert Hamerský, nejdůvěrnější přítel Ferdinandův, chlapík samý zpěv, duše veselá a srdce vždy překypující. Světlé, narezavělé vlasy kadeřily se mu velikými vlnami kolem bílého, usměvavého obličejce, jeho hebký, ryšavý knírek, který se tak rád smáčel v bílé pивní pěně, vypadal jako pružná, pohyblivá tykadla, a jasně modré, trošinku vypoulené, neobrvené oči svítily bez ustání sdílností a dobráctvím*“ (Benešová, 1956, s. 8). Otec Roman Zapletal pocházel ze Sobišek, které se nacházejí sedm kilometrů od Přerova. Svůj vztah k otci přenesla do díla *Hladina*, kde poslušná dcera Dagmar, stejně jako Božena, vzdoruje svému otci. „*Tedy proto bych se jmenovala Jan, kdybych byla*

¹ Napajedla jsou město vyskytující se na jižní Moravě, třináct kilometrů jihozápadně od Zlína.

chlapcem. "připadlo Dagmaře posměšně. A její dětské srdce pocítilo jakousi předčasnou pýchu z poznání, že její budoucí osud nemůže býti nikdy závislý na černé tabulce na domě. Rok od roku byla tato pýcha určitější a maličká Dagmar vážnější a sebevědomější. Věřila si a měla se ráda." (Benešová, 1958, s. 303). Roman se narodil v rodině Ambroze Zapletala, známého stavitele na severovýchodní Moravě. Bratr Romana, Alfons, se stejně jako jeho otec stal stavitelem. Mezi výtvořky Ambroze patří například klášterní škola a léčebný dům. Manželé Zapletalovi přivedli na svět také tři sestry Boženy Benešové, které zemřely, stejně jako bratr Roman, v dětství. Dospělosti se dožili pouze Oto, Jaroslav, Marie, Berta, Lev a Eliška. „*On se jen usmíval a zářil, když malé děvčátko poprvé zažvatlalo toto jméno a hladilo mu vlasy. Usmíval se i později, když vlasy zbělely a Jenička vyrostla. Lahodný nádech dětinství zůstával v jeho světlém, čistotném obydlí. Hrál v tiché radosti večerních chvil, tkvěl na vážných, poučných hovorech pana berního, chvěl se nad pečlivou, šukavou domácí prací jeho ženy, rozjasňoval Jeniččino mládí doma a šel s ní i do světa. Denní starosti ho nikdy zcela nezastřely, ba i smutek, který konečně i k Parmům cestu našel, byl jím proměněn a jiný než u ostatních lidí. Jenička chodila již do třetího ročníku učitelského ústavu, když její matka zemřela.*" (Benešová, 1926, s. 135). Z ukázky můžeme vycítit pohodový život, plynoucí bez sebemenšího stresu. Stejně jako v opravdovém životě Benešové, tak i v díle spokojenost narušila smrt. Božena Benešová, i přes brzkou smrt svého otce, vzpomíná na dětství s láskou a s dobrými vzpomínkami. V mysli jí uvízly především šťastné vzpomínky na láskyplnou domácnost, špatné vzpomínky byly potlačeny.

Rodina měla velké finanční potíže a děti vyrůstaly ve velké skromnosti, i přesto mluví o dětství Božena Benešová s láskou a porozuměním. Nepochopení se k ní však dostavilo, když nabyla dospělejšího věku. Toužila po vzdělání a samostatnosti. Přičilo se jí být závislá na manželovi, sama chtěla být vzdělaná a umět se o sebe postarat. To se ovšem nelíbilo jejímu otci. Důvod byl prostý, rodina nebyla majetná a bohatý ženich by Boženě prospěl, dokázal by vyplnit její volný čas a navíc by dceru dostatečně zabezpečil po materiální stránce. Benešová nechtěla zapadnout do předlohy maloměstského stylu života, proti všemu tomuto podobnému se bouřila. Chtěla mít svou budoucnost ve svých vlastních rukou. Vztah otce a jeho dcery popisuje Božena ve svém díle *Hladina*. „*Škoda, že nejsi hochem. V tobě je zárodek charakteru,*" říkával tatínek. *Maminka ji pohladila jako na útěchu, a dívenka zesmutněla podivným, pyšným smutkem z takové chvály.* „*Jmenovala bych se snad Valdemar?*" zeptala se kdysi. *Tatínek se na ni usmál, ale hned se opět zachmuřil.* „*I ne. Nijak romanticky. Frantík, Jan, Josef,*

tak nějak po dědech a pradědech. Jací to byli lidé! Kdybys byla hochem, velmi bych litoval, žes neznala mého otce.“ Tatínek ostatně nemluvíval s dceruškou často. Pozdravili se ráno a večer se políbili na dobrou noc. Mezitím padala ovšem často slůvka, ale jen velmi málo vět. Trvalo dlouho, než Dagmar pochopila, že si myslí o ní ještě něco jiného než to, že není hochem. Býval vůbec malomluvný a vždycky trochu vydrážděn.“ (Benešová, 1935, s. 8). Po smrti Romana Zapletala chtěla Benešová zachovat jeho památku v rozsáhlém díle, to se však neuskutečnilo, byl zachycen pouze úvod z tohoto nevzniklého díla: „... a ty, mlčenlivec, člověk disharmonický, ničím, ani vlastním názorem na sebe sama nezcelený, máš zde ožít novým životem, definitivním posouzením, které už nic nemůže změnit, opravit nebo ozářit. Proč jsi byl tak hrozně mlčenlivý? Tak urputně mlčenlivý? Z pýchy, z cudnosti, ze zapomenutí a z velkého smutku života? Že nemáš peněz, vykládals všem lidem... Že je ti nesnesitelně těžko z hlupáků a sprostáků nikomu.“ (Benešová, 1907). Z ukázky můžeme vycítit stále patrnou neoblíbenost, kterou k otci chovala. Benešová otce ctí, respektuje, ale i po jeho smrti nezapomíná na svou utlačovanost.

Matka ji vedla k životu podle svých vlastních představ. Cítila se být v roli několikanásobné matky a spolehlivé manželky šťastná a chtěla, aby to tak bylo i v případě Boženy. U té však vládla rebelie, v žádném případě se takovému životu nechtěla podrobit. Nechtěla se stát ženou v zástěře, která se celý den stará jen o děti, o domácnost a nemá žádné své vlastní úspěchy, ani sny.

13. dubna 1896 se Božena ve svých dvaceti třech letech vdala za Josefa Beneše. Pocházel z vážené rodiny. Jeho otec byl pekařský mistr, který se angažoval u okresního soudu, byl také známý jako chovatel dobytka. Josef studoval několik semestrů medicíny, byl považován za dobrosrdečného, inteligentního, laskavého muže se smyslem pro humor. Josef měl řadu kontaktů a vztahů v oblasti kultury. Božena si do nich přála proniknout, a to byl jeden z důvodů, proč si také Beneše vzala. Sama autorka, však mluví o jejich vztahu daleko romantičtěji. „Proč jsem si vzala Josefa? Protože byl lyrický a dovedl překrásně mluvit. Karel Čtvrtý dal své ženě pás, na němž stálo: Na tomto světě žádná jiná! – a to mi říkával Josef po celý život.“ (Benešová, 1934-1935). Doufala, že v něm našla porozumění pro její postoj k světu a k maloměšťanství, jak se ale později ukázalo, mýlila se. Josef chtěl, stejně jako Boženiny rodiče, zapadnout do maloměstského stylu života. Najít po práci za plotnou spokojenou manželku, znečištěnou od těsta, byla jeho vize spokojeného manželství, která se však nepřekrývala s plány jeho manželky. Manželé přivedli na svět syna Romana. Těhotenství Benešové nebylo jednoduché,

potýkala se s nemocemi a dlouhou dobu jí trvalo, než se po porodu vzpamatovala. Narozené dítě bylo malé a zesláblé.

Josef po svatbě zanechal bohémského života a zodpovědně se věnoval práci úředníka na dráze. Po příchodu z práce toužil po rodinném zázemí. Božena naopak toužila po kulturním žití. „*Takovou hořkost, takovou hořkost, takovou apatii a takový vztek. Takový bezmocný. Nejen k činu, i k výbuchu příliš slabý. Tak dovnitř obrácený, sžíravý, hrozný, ničivý, zdrcující. Pokoření. To jen někdy. Pak zase štěstí. Štěstí? Ne, ale čisté ovzduší, moje sny, moje touhy.*“ (Benešová, 1904). Z ukázky můžeme vypožorovat zmatek, proudící z myšlenek Boženy Benešové, její bezmocnost a boj proti okolnímu životu, který není podle jejích představ.

Rozpor mezi manželi vyvrcholil roku 1912, tohoto roku bylo manželství rozvedeno. Zvláštní skutečností je, že se Benešovi od sebe neoddělili a nadále spolu soužili až do 13. října 1933, kdy Josef Beneš zemřel.

Životem Benešové se neprohnala jen jediná ztráta, osud ji obohatil o řadu nezáviděníhodných situací. Manžel nejmladší sestry Elišky zemřel, a ze dvou dětí se rázem stali sirotci. Největší starosti měla, když její jediný syn odešel přímo ze školy do války. Z té se naštěstí vrátil a začal studovat medicínu, kterou nikdy nedokončil. To velice matku mrzelo a vznikalo mnoho hádek a nedorozumění. Jednou z příčin rozporů byl také fakt, že si ti dva byli příliš podobní. Božena mu v zájmu, aby její syn získal dobrou práci, zajistila místo úředníka.

Benešová měla řadu zlovyků, kterých se nedokázala nikdy vzdát. Mezi takové patřil silný čaj, cigarety a kolový extrakt, díky nim se nedokázala delší dobu léčit. Celý život se cítila Božena Benešová osamělá, avšak k jejímu štěstí zemřela v přátelském kruhu.

Vztah Benešové s muži očima F. X. Šaldy

„*Velmi ironický a hořký. Je to konvenční panák, do krajnosti samolibý a marnivý, dbalý jen své frisérské nedotknutelnosti a maloměstske cti, který jí nemůže nic dát, který jí nerozumí, poněvadž nitro jeho je úplně pusté. Benešová jej záhy prohlédla a posmívá se mu rouhavým smíchem, kterým trestá také svou vlastní naivnost a důvěřivost.*“ (Šalda, 1937, s. 309).

V tomto příspěvku je zřejmá zdánlivá zatrpklost Benešové vůči mužům. Jistě k tomu přispěl nejen vztah s jejím vlastním otcem, ale také nespokojenost v manželství.

Důkazem, že výše zmiňovaná citace není pouhý pokus, jak negativně zabarvit povědomí čtenáře o Boženě Benešové je fakt, že Šalda s Benešovou spolu měli blízký, přátelský vztah, o kterém mluví spisovatelka takto: „*Miluji velice bojovnost F. X. Šaldy. Již mému mládí býval ztělesněním všeho, co muž mé generace nesl do mého ženského závětrí hrdinského, výbojného, jemného. Neslýchala jsem takových tónů, jakými zněly jeho tehdejší články v Rozhledech. A potom: mládí tak miluje polemiky. Bij, sekej, věřím, že máš právo třeba se zabít. Měla jsem právě takový vášnivý vztah k literatuře jako on. A kdybych se narodila mužem, boj o soud by asi poznamenal celý můj život.*“ (Malý, Pujman, 1918, s. 33-37).

U této citace, můžeme odhalit proměnu vývoje Boženy Benešové. Již není mladou roztržitou dívkou bez urovnaných myšlenek, kterou byla v dřívějších letech, naopak se jedná o uvědomělou mladou ženu, která si je i přes svůj brzký věk vědomá, že život zahrnuje vícero věcí a zkušeností, nežli umění, ke kterému v dřívějších letech tíhla. Zahrnuje životní idey i abstrakce. K tomuto jejímu myšlenkovému převratu došlo v prvních poválečných letech.

Nyní se zmíním o studiu a pracovní vytíženosti autorky.

Boženě Benešové se dostalo dobrého vychování, byla umístěna v penzionátě. V Napajedlech absolvovala šest tříd, a protože byla pilná a chytrá žákyně, bylo jí umožněno jednu třídu přeskočit. V Olomouci vychodila dvě třídy německé měšťanky a ve čtrnácti letech její vzdělání končí. Dál se vzdělávala sama. Zajímala se i o francouzštinu, tu jí učila jedna ze sester v napajedelském klášteře. Později z těchto dvou oblíbených cizích jazyků, tedy z němčiny a francouzštiny, překládala. Toužila po studiu na Minervě², to jí ovšem rodiče zamítli, především z finančních důvodů. V té době bylo vzdělání ženy přepychem, vzdělanost náležela především mužům, i přesto měla Benešová, na tehdejší poměry, dobré vzdělání.

² Minerva je první městske dívčí gymnázium, kde toužila B. B. studovat za účelem stát se dobrou učitelkou.

3 Tvorba

Mezi tvorbu Boženy Benešové patří taková díla, která popisují osud mladých dívek žijících v maloměstském prostředí, mezi taková patří: *Myšky* (1916), *Kruté mládí* (1917), *Tiché dívky* (1922). Tato díla se řadí spolu s *Nedobytým vítězstvím* (1910) mezi rané povídky Benešové. Od tragických témat se dokáže autorka povznést k hledání kladných vlastností člověka a jeho hodnot. Takový popis vystihuje román *Člověk* (1919), povídky *Úder* (1926), *Podzemní plameny* (1929) a *Tragickou duhu* (1933), přičemž poslední trilogii spojuje fakt, že byla věnována tématu první světové války a dívčí problematice. Dívčí hrdinky se také vyskytují v *Není člověku dovoleno* (1931). Mezi povídkovou tvorbou nacházíme také *Oblouzení* (1923), *Tři povídky* (1927), *Rouhače a oblouzení* (1932). Základním znakem povídkové tvorby je nepřehlédnutelná kritika měšťáctví a jeho morálky.

Božena Benešová se nezaobírá pouze dívčí tematikou, v jejích dílech je důležitá i role chlapců, to dokazuje výbor *Chlapci* (1927) a *Chlapci a dívky* (1953).

Tragicky končící tematiku nacházíme zejména v *Povídkách s koncem ne vždy dobrým* (1975).

Jedním z dramát je dílo *Hořký přípitek*, jedná se o veselohru o jednom dějství, vydanou v roce 1917, mezi dramata dále řadíme *Jasnovidku* (1923) a *Zlatou ovci* (1924), která je jako jediná sepsána jako trojtaktová komedie.

Celou tvorbou spisovatelky jsou protkány básně uspořádané do devíti sbírek. *Mládí* (1889-1896), *Básně* (1896-1903), *Svaté pole* (1902-1910), *Dvě knihy veršů* (1902-1910), *Verše věrné i proradné* (1900-1909), *Mimo knihy* (do roku 1910), *Koktané drama* (1908-1915), *Hlas krve a mír srdce* (1914-1922). Nedokončenou zůstala poslední sbírka bez názvu. Pavla Buzková dokonce tvrdí, že poezie Boženy Benešové je originální pojetí deníku, který nikdy Benešová nevydržela psát typickým způsobem, zdál se jí příliš fádni a nedokázal udržet její soustředěnost. Ačkoli je básněmi protkán celý život Boženy Benešové, byly *Verše věrné a proradné* (1908) jedinou knihou básní, kterou vydala.

Posledním sepsaným dílem Benešové je povídka *Don Pablo, don Pedro a Věra Lukášová* dokončená těsně před smrtí roku 1936. Tato povídka se řadí k nejvíce známým dílům spisovatelky. Byla dokonce zdramatizována E. F. Burianem a v neposlední řadě také zfilmována.

Větší část tvorby zaujímají díla s dívčí hrdinkou a částí z nich se budeme zabírat později.

Tvorba Boženy Benešové je hojně nabitá dětstvím a mladostí světa dospívajících lidí, především pubertálních dívek toužících po lásce a svobodném životu. Je také o maloměstských ženách starší generace, které své pubertální členy rodiny samy vychovávají. Benešová toto mládí miluje a obdivuje ho, na rozdíl od rozdílného postoje dospělých, který lehce odsuzuje, protože se soustředí jen na špatnosti okolního světa.

„Hlavní hrdinky příběhů Boženy Benešové stojí teprve na prahu života a lásky, její dívky jsou vlastně se životem již hotovy. Naplněny nesmlouvavou mravní pýchou i nadbytkem intenzity citové, jsou při tom však zároveň obdařeny vyspělým a šíravým rozumem, který rozkládá a zmrazuje každé impulsivní hnutí; u nich melancholie ze zklamání přichází ještě před uskutečněním snu. Vyspívajíce, stále jasněji prohlédají bezcennost věcí, které průměr má za cenné, i pokořující nudu toho, co se obvykle nazývá spokojeným životem. Malé město, v němž se narodily, je plno strašné, nivelisující, umrtvující všednosti, která s žen stírá osobitost, snižujíc je „na bezvýznamné stroje pro bezvýznamnou činnost.“ (Lišková, 1945, s. 98).

Lišková se také zmiňuje o dílech s dívčí tematikou: *„V těchto hutných novelkách skromného rozpětí se spisovatelka výpravná již v pravém slova smyslu našla, je v nich obsažena celá Benešová, romanciérka chladného žáru, se svým zduchovělým charakterotvorným realismem, s pojetím vnější fabule jako souhry i rozporu povah a osudů, se svou ironicky dramatickou skladebnou methodou, s architektonikou zápasících sil osudotvorných. I po stránce vnitřního smyslu mají tyto novely silný význam vývojový.“ (Lišková, 1945, s. 104).*

Tvorbu Boženy Benešové komentoval také František Buriánek. Ten považoval její tvorbu za ztělesnění Boženy samotné. Dle mého názoru, byl jeho názor poněkud nadsázkový a snažil se Benešovou popsat v zajímavějším světle, než ve skutečnosti byla. V dílech nemusíme vidět jen samotný obraz autora, ale i jeho fantazii a představivost, kterou Benešová bezesporu měla a dokázala ji uplatnit.

„Literární tvorba byla Boženě Benešové příležitostí, aby na činech a osudech svých mladých hrdinek vyjádřila své vlastní poznání, že současná měšťácká společnost nedovolí ženě dosáhnout štěstí, lásky, žít podle ideálu svobodného lidství. Některými svými povídkami vyslovila Benešová svůj vážný odpovědný vztah k životu, svůj odpor k prostředí, v němž sama vyrostla, své hluboké sympatie k mládí, které ještě není zkaženo egoismem, přetvářkou, které zápasí o uskutečnění svých čistých tužeb a tragicky podléhá.

Benešová dovedla velmi přesvědčivě vylíčit dramatický svár v duších dospívajících...“ (Buriánek, 1968, s. 168).

K tvorbě se vyjadřuje v neposlední řadě i Jiří Honzík (1956, s. 497): „*Pokud jde o její povídky, ty také samozřejmě vyrůstají z akutní dobové problematiky, jsou zjitřenou a v mnohém dosud zjitřující spisovatelčinou reakcí na věci, které mučily ji i její současníky, nicméně však hlavní důvod, proč je jimi přitahován i dnešní čtenář, proč se domníváme, že mají hodně co říci i naší literární přítomnosti, tkví přece jen poněkud jinde – především v tom, jak mistrně, s jakou cílevědomou a promyšlenou tvárnou kázní je Benešová napsala.*“

Honzík, nehrnul na Boženu Benešovou pouze superlativa a vyjádřil se o její tvorbě i méně lichotivě. „*Přitom ani ty nejzralejší práce Boženy Benešové nevynikají bohatou dějovostí či zvláštní přitažlivostí námětu; jejich fabule je dokonce většinou velice prostá, jejich tematika značně stejnorodá. Dogmatický zastávce žánru znamená neobvyklost a vnější napínavost sujetu, vynikající vypravěčské podání a pod., může tu být snad i zmaten; ovšem podstata věci je v tom, že Božena Benešová již celou povahou svého talentu a svého psychického ustrojení tíhne k onomu typu novely, který ve světovém měřítku ztělesňuje především Turgeněv, Flaubert, Čechov³, že těžiště jejího umění leží v mistrném ovládnutí přímé a hlavně nepřímé charakteristiky, hluboce zobecňující zkratky, ve schopnosti vtisknout zásadní společenský význam i zdánlivým detailům a náhodám, v dovednosti bezpečně vystihovat i navazovat citovou atmosféru určitých situací a prostředí, v daru říci mnohem více náznakem, nápovědí a snad i zámlkou než přímou promluvou.*“ (Honzík, 1956, s. 497-498).

Sama Benešová o své povídkové tvorbě tvrdí: „*přísná forma, jako balada, plně docítená. A ta ohromná práce je v ohromném nepoměru k výsledku. Já jsem napsala téměř nejvíce povídek ze svých současníků, ale to dělá autor, když je mlád a má nezměrnou touhu zformovat v sobě každý chaos. Každá povídka má v sobě látku celého románu.*“ (Literární noviny 2, 1928, s. 1-2).

Z této výpovědi srší určitá dávka sebedůvěry, kterou Benešová ve svém pokročilejším věku, oproti mládí nabyla. Nenápadně se na sebe snaží vrhnout lepší pohled a zahanbit tím své kolegy.

³ Spisovatelé, kteří tíhli k vyobrazení běžného života obyčejných lidí. Často mají tito lidé předsudky, maloměstské názory, apod.

Kritika na Boženu Benešovou je převážně kladná. Samotní kritici často obdivují její invenci a nebojácnost vyjádřit svůj pohled na maloměstskou společnost. Právem patří mezi nejvýznamnější osobnosti přelomu devatenáctého a dvacátého století.

V následující části práce se seznámíme s knihami Boženy Benešové, které se zabývají příběhy dívek a žen, žijících na přelomu devatenáctého a dvacátého století. Budeme se zabývat propojeností opravdového světa se světem, popisovaném v uváděných dílech. Názorně nás vybraná tvorba přesvědčí o tom, že život žen nebyl v tomto období příjemnou skutečností, jako je tomu v moderním světě, který známe dnes.

3.1 Myšky

3.1.1 Myšky

Povídka *Myšky* vypráví o propleteném osudu hlavní hrdinky Jany, která se přes svůj mladý věk snaží vypořádat z citové ztráty svého otce, domova a nakonec i spřízněné duše Valeta, jakožto sukničkáře a trýznitele duše své vlastní manželky. Hrdinka se s nepřízní osudu vyrovná a čtenáři je poskytnuto rozvinutí fantazie, když si může domýšlet uspokojivý konec jejího života.

Na čtenářky zprvu čeká věrohodné zanesení do školního prostředí v maturitním období. „*I v posledním roce zůstala klidná, maturita jako by ani neměla hrůzy po ni.*“ (Benešová, 1926, s. 141). Toto téma překvapí, protože v té době bylo vzdělání dívek opravdovým privilegiem, kterého se dostalo jen dívkám z bohatých rodin. Spisovatelka se zde nechala unést svým vlastním životem, kde i jí se dostalo plnohodnotného vzdělání na úrovni, což nebylo v tomto časovém období v zemi běžné. Dívky, které se měly v budoucím životě stát učitelkami stejně jako Jana, studovaly pouze v klášterních školách, což bylo v pozdější době bráno jako velká nevýhoda a mýlka, protože budoucím učitelkám scházel přirozený kontakt s běžným životem a potřebami, které byly na denním pořádku. Navíc proti vzdělání dívek zbrojila církev, která považovala vzdělání dívek za věc zbytečnou pro společnost. Významná změna nastala v devadesátých letech, kdy byla povolena koedukace, to znamená vzdělávání dívek a chlapců ve společné třídě. Spisovatelka seznamuje dívky s faktem, že maturita není žádná tragická věc a dívky, ani chlapci z ní nemusí mít zbytečný strach. Přirovnává jí k frašce, která se dá jednoduše zvládnout. Dívky, které absolvovaly maturitu, měly velké štěstí, poněvadž až do roku 1878 mít dívky maturitu nemohly. „*Do konce 90. let však byla dívkám nedostupná většina*

oborů v důsledku platných zákonů, anebo protože pro ně bylo potřeba odborné, specializované nebo vyšší kvalifikace, kterou jim však zákon také neumožňoval“ (Neudorfllová-Lachmanová, 1999, s. 100). Boj žen o vzdělání se plně rozvinul ve druhé polovině devatenáctého století, tento boj byl stále více promyšlený a svou stále větší silou a rozšířeností nezastavitelný. Tento boj pronikl do všech kulturních zemí, nejen do Českých. „*Teprve v roce 1880 byl odhlasován zákon, že stát je povinen zakládat vyšší dívčí školy s obecnou podporou.*“ (Neumann, 1999, s. 1009).

Stejně jako Jana se i řada čtenářek může setkat se situací, kdy je vychovává milovaný otec a během chvílky jeho nekonečná láska nepatří nejen dceři, nýbrž i nové ženě, právě takový děj se v příběhu odehrává. „*Tak teda za tři dni chceš mít svatbu a již vím s kým! Se Žofinkou Černých, znám ji od vidění. Ona šije šaty a dělá klobouky, nevěsty chodívá strojit i nebožky do rakve. Ale je jí sotva pětadvacet a veliké hnědé oči má. Těma tě, myslím, obloudila. A paní hejtmanové je milejší mít neteř paní berní, než švadlenou. Tak tomu je, majoránku, tak.*“ (Benešová, 1926, s. 138). Tato část knihy varuje před faktem, že dítě se s novou matkou nemusí hned přátelit, ale člověk by měl brát v úvahu i roli macechy, kde její nové postavení a situace není jednoduchá. Nejen dítě, ale i žena se musí vyrovnat se svou nově nabranou identitou. Navíc byla tato situace mnohem těžší začátkem dvacátého století, kdy bylo mnohem žádoucí se provdat za bohatého, nikdy neženatého muže.

Hrdinka se potýká s odloučením od domova a od svého otce, stejně jako mnoho jejích obyčejných vrstevnic v dnešní době, avšak začátkem dvacátého století se taková příležitost nevyskytovala tak často jako nyní. Osamostatněnost nebyla v životě žen běžná, více pravděpodobnější bylo vdát se za perspektivního muže nebo zůstat závislá na rodičích. Vstup do samostatného života bez závislosti na rodině souvisí s nesením vlastní odpovědnosti.

Dle Manuálu programu Streetwork⁴, Šance pro Tebe, se dospívající nachází v krušném období, v kterém je potřeba se postavit na vlastní nohy, tudíž se osamostatnit a převzít odpovědnost za sebe samého i své jednání. Některé situace spojené s nezletilostí mohou dotyčného v osamostatnění omezovat či mu přímo bránit. Mezi takové elementy patří škola, přátelé či vliv rodičů. Program naznačuje dívkám, že cesta osamostatnění není příliš jednoduchá, ovšem tyto překážky se dají zvládnout, a v nové životní situaci se rychle aklimatizovat.

⁴ Streetwork je organizace, umožňující jednodušší zapojení dospívajících lidí s různými problémy do dospělé společnosti.

Hlavní hrdinka prožívá lásku se zadaným mužem, což je další příklad přístupu mužů k ženám, kdy je berou jen za prostředek uspokojení fyzických potřeb a určitého povyražení. „*Přivinul ji těsně k sobě, až ucítil její slzy na horké tváři. „Já nejsem již nešťasten,“ řekl lačně, „od oné chvíle ne, co znám vás. Blahoslavený den vás se přivedl! Jenom opustit mne nesmíte, nesmíte, miluji vás nade všechno.“ Políbil ji, až se jí zatajil dech.*“ (Benešová, 1926, s. 197-198). Nejprve Jana lásce odolává, ale nakonec jí podlehne. Chybu si naštěstí včas uvědomí. Spisovatelka dává za vzor takové vyústění situace, jako je odchod od zadaného muže. Při setrvání ve známosti varuje a působí na čtenářky informacemi o mnohoženství muže a nebohých dětech nemajících vlastního otce, který by se o ně postaral a prožíval s nimi pravou dětskou éru života, plné rodičovské lásky a něhy. Významnou skutečností se stala akce Dívčího klubu začátkem dvacátého století, kdy klub organizoval přednášky pro dívky, zabývající se intimitami v životě a rizikovým chováním v potencionálním vztahu. Dívka se vžívá do situace svobodné matky samoživitelky a odmítá tento způsob života, takto působící přístup na čtenářky hodnotíme jako instrumentální účinek. Situace v příběhu je také vyhocená faktem o skutečnosti, že v Českých zemích musely žít učitelky v celibátu. Boj o změnu nastal v roce 1903, kdy nastalo hnutí za zrušení tohoto celibátu.

Dívky se setkají v díle s naznačením rčení „na každém šprochu pravdy trochu“, kdy bývalý učitel seznamuje Janu s novou obcí. „*Ve škole je všechno vážné a nic radostného.*“ *V přeplněné třídě pomine brzy nadšení. A kdyby pominulo, bylo by jenom na škodu. Zběhlost je tam platnější než nadšení s pedagogickými vědomostmi dohromady.*“ (Benešová, 1926, s. 171). Život začínající učitelky byl velice složitý, protože vesničané neuznávali ženu v roli vzdělavatele národa, a nestyděli se tyto pocity dávat dostatečně najevo. Ženy se v zaměstnání učitelky potýkaly s nenávisť a předsudky, způsobené v neposlední řadě také faktem, že byly daleko elegantnější a vzdělanější než ostatní ženy na vesnici. O něco jednodušší situaci prožívaly učitelky ve městech, kde bylo toto zaujetí vůči ženám v roli vyučovatele mírnější a již bylo tolerováno. Fakt, že učitelky byly brány jako nositelky emancipace, jim neusnadňoval situaci ani ve zmiňovaných městech.

Dívky získávají prostřednictvím povídky nadhled o tom, že nemají přeceňovat řeči druhých, ale také je nemají brát na lehkou váhu, poněvadž se ukáže, že povídačky nevznikají bez sebemenší pravdy. Dílo působí se značným ohledem na to, aby braly tyto řeči s rezervou, nadhledem, v nejlepším případě i s úsměvem.

Psychiku ovlivňuje, na první pohled zdající se, šťastný úděl starého otce s mladou ženou. Ta, ač se zdá být na první pohled spokojená, uvnitř je neukojená a touží po mladém světě plném lehkomyšlného jednání a volnosti, nikoli po roli pečující manželky, stojící za plotnou s vařečkou v ruce. Takový osud čeká většinu mladých žen, které si najdou starého muže. Tato žena však v maloměstském životě neměla příliš na výběr, protože, i když byl muž o dost starší, a navíc vdovec, byl dostatečně zabezpečen, aby se postaral i o novou příchozí ženu, která by bez jeho finančního zabezpečení s největší pravděpodobností zůstala nezadaná a neschopná se o sebe postarat, protože hlavním krokem k osamostatnění ženy bylo dobré vzdělání, které zajišťovalo dobrou práci, tu tato žena neměla ani v případě, pokud by se rozhodla vydělávat si na svou obživu manuální prací, protože ženy v průmyslu a v tomto období byly brány stále ještě za nejlacinější pracovní sílu. Avšak za toto počínání již probíhal boj od sedmdesátých let devatenáctého století, kdy ženy požadovaly rovnoprávnost i v případě zaměstnání, chtěly dostávat stejné finanční ohodnocení za stejnou práci, kterou prováděli i muži. Až do roku 1914 převažoval názor o nemožnosti stejných práv žen a mužů. Že žena bude mít svou vlastní práci se ani v dané společnosti nepředpokládalo, žena měla své místo v domácnosti, to nebylo bráno jako opravdová práce. Z důvodu, že samotní muži si neuvědomovali, co práce doma obnáší. Nikdy si nevyzkoušeli prát prádlo, krmit děti či vařit večeři. Sami byli zvyklí přijít domů z práce a počítat s tím, že se o ně žena postará a bude je obskakovat za každé situace, i přesto, že ona sama celý den pracovala a u toho stíhala i starost o děti.

Příběh Žofie měl však v povídce jiný průběh. Takový průběh, který zapadá spíše do způsobu života v nynějším jednadvacátém století. Starý manžel zůstává často opuštěn a žena si užívá lehkomyšlného bytí. Jelikož je starý muž v povídce velice hodný a prakticky odkázán, kromě své dcery, na lásku své manželky, tak tato zápleтка nekončí rozvodem, jako by tomu bylo zřejmě v dnešní době.

Takto jednající ženy si neuvědomují, co je důležité v samotném manželství a neumějí toto spojení ctít. Pokud by se manželství na přelomu devatenáctého a dvacátého století rozvedlo, ženě by nezůstal žádný majetek a navíc by byla lynčovaná nejbližším okolím. To si však tato žena neuvědomuje. „*To jsem promrzla cestou, strašně, strašně!*“ *volala v tom smíchu, až jsem se polekal, že se nastudila. Ale byla docela zdravá, a hned na druhý den vstoupila do tří spolků. Od té doby, Jeničko, bývá málo doma. Dřív ji těšilo sedět večer se mnou nebo třeba i s tím rozmrzelým učitelem, který k nám pořád chodíval a na tebe se vyptával, ale nyní ji to již netěší. Na mne se mračí a Urbanovi se stále posmívá, když se mu právě urážlivě nevyhne.*“ (Benešová, 1926, s. 245-246).

3.1.2 Povídka s dobrým koncem

Miloš, mladý muž z bohaté rodiny, navštěvuje dennodenně krámk, kde prodává dcera trafikanta Gabriše, Matylida. Platonicky se do sebe zamilují, což ani v nejmenším nezapadá do maloměstského stylu života. Miloš je totiž z váženější rodiny než trafikantka, avšak i ona je díky svému otci dostatečně zabezpečená. Matylida se rozejde kvůli Milošovi se svým snoubencem Karlem Náhlým. Děj se komplikuje a Matylida je nucena napsat psaní Milošovi. „*Myslím si, nejste-li nemocný, že k nám nechodíte, a proto jsem tak smělá a píši Vám, a doufám, že za zlé míti nebudete. S panem Náhlým jsem se již dohodla, naše zasnoubení jest u konce, on se vším souhlasil, ale tatínkovi jsem ještě neříkala nic, chci mu to povědět, až se spolu ještě lépe domluvíme.*“ (Benešová, 1926, s. 31). Miloš zklame Matyldu tím, že jí napíše dopis, ve kterém stojí, že vše co se mezi nimi odehrálo, byla chyba. „*Jsem zcela zdráv, nestrachujte se o mne. K Vám jsem nepřišel, protože jsem nechtěl a nikdy již nebudu chtít. Není jediného opravdivého pojítka mezi námi. Jedině touha, kterou jsem od prvního mládí pociťoval, snaha činit dobro, zušlechťovat, rozdávat z přebytku, který jsem nahromadil, vedla mne k Vám.*“ (Benešová, 1926, s. 32). Popsaný úsek povídky působí na čtenářky jako telenovela, kdy se děvečka a bohatý mládenec do sebe zamilují. Tato část obeznamuje dívky o skutečnosti, že muži se v dané době nedá zcela věřit, a musí si na něj dávat pozor, protože nikdy nemůže vědět, jak se k dané věci postaví a nenechá-li dívku samotnou na pospas osudu, což nebylo v devatenáctém století nic neobvyklého.

Zanedlouho Miloš odcestuje a pozná Bětu z velice chudé rodiny. Bezhlavě se do ní zamiluje, konvence jdou stranou a Miloš se není schopen bránit bezhlavému zamilování. Avšak Běta jeho city neopětuje. „*Běto, drahá Běto,*“ *mluvil udýchaně, „prosím vás o pět minut! – Nemohu odejít, dokud není jasno mezi námi. Já jsem vám pověděl všechno o sobě, znáte mne, víte, jaký jsem. Nebojím se soudu. Ale já nevím o vás skoro ničeho. Úmyslně jste se mi zastírala, nyní utíkáte. Nyní, kdy jsem vám vše řekl, nyní, kdy máte jistotu mé lásky...“* „*Tu jsem měla od prvního setkání,*“ *přerušila ho. „Jste příliš průhledný, řekla jsem vám to hned napoprvé. Vám bylo tak lahodno, dávat pociťovat svoji převahu mně, jako kdysi Matyldě. Ale já nejsem jako ona, mne jste neoslnil, mne jste pobavil. A já mám tak málo zábavy, méně, než ona měla.*“ (Benešová, 1926, s. 54). Dívka, ze stejných poměrů jako Běta, by se ve skutečném životě s největší pravděpodobností ujala šance dobře se vdát, protože pokud by nesáhla po téhle příležitosti, byla by velká pravděpodobnost, že by se další podobná situace již nikdy neopakovala. Benešová však

povzbuzuje dívky ve vlastním rozhodnutí o vlastním životě a o přesvědčení nenechávat se strhávat tlakem, který je na ně veden. Miloš, zklamaný láskou, se navrátí domů a snaží se najít ztracenou lásku znovu u trafikantky, ta ho ovšem odmítne, protože si opět myslí na bývalého snoubence. Po rozhovoru s Karlem Náhlým Miloš zjistí, že i bývalý Matyldin snoubenec by se k ní rád vrátil. Konec povídky naznačuje opětné seskupení Matyldy s Karlem a Milošovu samotu, tudíž ideální konec příběhu, kdy dobro zvítězilo nad zlem. „*Máte zcela pravdu,“ řekl Miloš, „idealisté nejsou nebezpeční.“ A tímto slovem skončilo jedno období jeho mladosti.*“ (Benešová, 1956, s. 131).

Toto dílo je důkazem přísloví „každý svého štěstí strůjcem“. Situace, kdy je žena šťastná, ale ledabyly se nechá omámit z počátku okouzlejícím mužem a dá mu přednost před prověřeným nápadníkem, jistě není nezvyklá a opakuje se ve více rodinách. Dívky vidí, že je třeba danou situaci několikrát zvážit, než udělají ukvapené rozhodnutí, a tím si zničit celý život. Mají však naději, i když udělají nešťastné rozhodnutí. I viník, který toto neštěstí způsobil, bude potrestán stejným dílem a nevyhne se trestu.

Avšak i záporně může povídka ovlivnit uvažování žen. V díle se může hlavní hrdinka vrátit ke svému bývalému partnerovi, kterého dříve odmítla. Tohle je však nutno brát s rezervou, poněvadž ne vždy se naskytne takto postiženým dámám štěstí, jako měla hlavní hrdinka. Muž, aby za takové situace odpustil ženě, která chtěla dát přednost jinému, musí danou ženu vřele milovat nebo být zcela zoufalý. Je třeba počítat se selháním a s možností, že už nic nelze vrátit zpět, a né každé by bylo odpuštěno. Taková dívka se může setkat s velkým pohrdáním a mít, díky takovému incidentu, problém najít si budoucího partnera.

3.1.3 Pýří

Jan Holec žije ukázkový život se svou manželkou Amelií. Jejich život je však nudný. Jan žije svou úřednickou prací a na manželku nemá čas. Ta je ve vztahu nešťastná a strádá. „*Po nějakém čase začala paní Holcová chřádnout, ač nebyla vlastně nemocna. Změnila se však, poněkud i zestárla a její chůze stejně jako její řeč byla vleklá a netečná.*“ (Benešová, 1956, s. 133).

Tento příběh je dokonalé zrcadlení typického maloměstského života, kde je nejdůležitější působit na okolí spokojeným dojmem a nebrat ohled na svoje vlastní pocity a dojmy. Kvůli samotě manželky pozval Jan svou matku, aby bydlela s nimi. Stále vedli ukázkový život, ale Amelie byla stále nešťastná. Neprozrazovala své strasti ani svým nejbližším, byla vychovávána jako většina žen v této době. Tak, aby mlčela a držela krok s manželem v harmonickém a poklidném životě. Díky pracovní příležitosti Jana, se celá rodina přestěhovala do Prahy. Ani u této příležitosti se nikdo nezajímal o názor manželky, která musela následovat manžela po boku. V této době se nikdo nezabýval pocity, ani nenaznačoval touhu po pochopení ze strany k ženě.

Ve městě se seznámili se spolupracovníkem Herbertem, známým sukničkářem. Děj se dále nerozvíjí a povídka nechává rozproutit mysl čtenáře, když popisuje, jak Amelie sní o setkání v Herbertově bytě, s Herbertem samotným. „*Před jejími přivřenými zraky stála vidina: zřela dopodrobna šerou Vodní ulici, v níž večer nebylo téměř člověka, zřela pokoj, jehož žaluzie přiléhaly tak pevně, že nepropouštěly ani paprsku světelného...*“ (Benešová, 1956, s. 149).

Dílo naznačuje, že by se dívka, pokud se cítí samotná a nenaplněná měla zabývat svými vlastními pocity a sny, neudělá-li to, bude uzavřena do světa plného prázdnoty a nenaplněných představ, tak jako Amelie. Dílo je provázeno duchem hříchu, který způsobuje myšlenka nepořizení dítěte. V devatenáctém a dvacátém století bylo založení rodiny v manželství samozřejmostí. Každý, kdo se této konvenci vymykal, byl středem zájmů a pohrdání. V této době se mateřství, jakožto poselství matky, velice oslavovalo. Právě dítě dokáže naplnit život ženy a být jeho součástí tak jako nic jiného na světě. Dívkám se ukazuje fakt, že právě již zmiňovaná prázdnota má původ v bezdětnosti a nenaplnění údělu mateřství. Proto by ženy, které mají dar mít dítě, neměly váhat a do výchovy vlastního potomka se vrhnout rovnýma nohama. Dílo je ukázkovým příkladem instrumentálního účinku, kdy dívka vidí dopady nesprávného životního stylu a život bez spokojenosti. Tento pohled na svět by byl dnes oproti devatenáctému století

brán jako stejný nátlak a ovlivňování svobodného rozhodnutí v manželství, jako tehdy nátlak provdat se za majetného muže bez lásky. Můžeme pouze spekulovat, jak by se Benešová postavila za ženská práva a svobodná rozhodnutí dnes.

3.1.4 Teorie

Dvě ženy, vdova Erika a zadaná Marta, vedou rozhovor o žárlivosti. Marta vyřkne tyto věty: „Nuže, žárlivost je tenkrát odůvodněna, když muž tebou milovaný skutečně miluje jinou, ale pak přiznáš, že je všechno sebemučení marné, že ti nenavrátí živého milence, jako ti modlitba nenavrátí mrtvého – a žárlivost je tenkrát bezdůvodná, když muž oné druhé ženy nemiluje, ale pak není víc než dětinskou nervositou, je důkazem vleklého sebeponižování, a v základě čímsi tak směšným jako žal z vycpaného hrbu.“ (Benešová, 1909-1913 s. 105). Na konci příběhu se ukáže, že má Erika dostaveníčko s Martiným manželem, který je tudíž své choti nevěrný. „Před domem čekal Pavel Horan, a když se sklonil k Eričině ruce, zablýskly se šerem sálavé a smutné oči nedočkavého muže.“ (Benešová, 1926, s. 105).

Ve většině případů považují manželky, milenky svých mužů a milenky, manželky svých milenců za úhlavní sokyně, nepříjemné ženy se špatným vystupováním i zjevem. U téhle povídky se čtenářky setkají s faktem, který informuje o mylnosti tohoto tvrzení. Vstřícná manželka uvědomující si své schopnosti dokáže mluvit otevřeně o nemilé situaci s naprostým klidem a nadhledem. Tuto ženu by mělo považovat za vzor spousty žen nacházející se ve stejné situaci. Není třeba si ztrpčovat a zkracovat život nepříjemnými výstupy a scénami. Život je třeba brát s nadhledem a klidem, ten nás obklopuje jen v takové míře, jak chceme my samotní.

Faktem je, že se v povídce nebere v potaz, zda Marta svůj klid pouze nepředstírá. Uvnitř ji může trýznit, kvůli nevěrnému manželovi, neskutečná zášť a lítost. Nejen manželka, ale i milenka drží v úctě svou protihráčku, váží si jí a uznává ji. Muž, o kterém je v této povídce řeč, je typickým příkladem běžného muže devatenáctého století. Ten bere ženu jako prostředek k užívání a druhou ženu, v roli manželky, jako zprostředkování zabezpečení teplého rodinného krbu a hnízda, do kterého se může vždy bezpečně vrátit. U muže se nevyskytují vřelé city ani k jedné ženě, chce být nositelem všech kladných pocitů a je mu jedno, že nepříjemné pocity se mohou promítnout do mysli obou zneužívaných žen, které slouží k naplnění slasti nevěrníka. Je možné, že manželku v díle skličuje také fakt, že při rozvodu na přelomu devatenáctého a dvacátého století neměla žena právo na žádný majetek, vše co manželé vlastnili, připadlo k rukám manželovi.

Žádná žena v té době neměla právo zpravovat nabyté bohatství. Ani během manželství nepřipadalo nic ženě, majetek musel opatrovat muž, nebo za svobodna otec. Pokud taková žena neměla ani jednoho z nich, musel být ženě udělen poručník, který se o peníze a hmotné statky staral.

V díle je zřetelná vina a neslušnost na straně manžela, ovšem ve skutečnosti by byla odsouzena žena, která svedla muže na scestí a učarovala ho svými chlípnými návrhy a zjevem. Na ženy převládal nemravný názor. Zejména církve tento názor v lidech utvrzovala.

Setkáváme se zde nejčastěji s prestižními účinky na čtenáře, kdy se čtenářka ujišťuje ve správnosti svého, pro někoho bolestného, jednání. Účinky prestižní jsou zároveň i účinky potvrzovacími, kdy je v díle nalezeno potvrzení možného vlastního stanoviska ve vztahu k nevěře.

3.1.5 Lakomý osud

Matka s dcerou, dvě osaměle žijící ženy. Matka vyprávěla dceři o jejím citu k muži Emanuelovi Bardovi. I přes lásku k němu, nikdy nebyla nevěrná svému marnotratnému choti. *„Kolik důvodů měla, aby nemilovala svého muže, jak trpěla jeho marnotratností, jak od první chvíle předvíдалa všechny hrozné konce, ke kterým musí vésti jeho zhýralost a lehkověrnost, a jak přece vítězně odolala pokušení, které k ní přišlo vábivé a kouzelné jako k žádné jiné ženě. Zamiloval se do ní mladý muž právě v době, kdy byla nejnešťastnější, a zamiloval se prudce. Nebylo horoucího slova. Kterého by jí nebyl řekl, nebylo prosby, kterou by se byl nesnažil rozjasnit její život. Chtěl ji vyrvat nehodnému muži, do ciziny s ní ujet, pracovat jen pro ni, starat se jen o ni. Ale ona věděla, že první a nejsvětější přikázání ženino zní: odříkání, a pro svého vášnivého milého měla jedinou odpověď: „Mám přece dítě, jemu patří můj život...“ (Benešová, 1926, s. 112).*

Matka cítí, že se ještě někdy s Emanuelem shledá. Pravděpodobně chtěla matka tímto vyprávěním docílit u své dcery vůči sobě uznání a vděk.

Tento příběh se neztotožňuje s většinou životů žen, žijících na rozmezí devatenáctého a dvacátého století, kdy se ženy neměly ve zvyku utápět ve svých snech a tužbách, které jim způsobovaly bolest, a kterých nemohly v životě již nikdy dosáhnout. Naopak, ženy potýkající se s nesnadnými životními situacemi se dokázaly rychle aklimatizovat a následně zapadnout do plynoucího života tam, kde byla naděje na zlepšení životních podmínek.

Když šla dcera Meta na každodenní procházku, potkala Emanuela a pozvala ho domů. Při shledání si dcera představovala, jak se Barda dá s matkou dohromady a ona bude mít bohatého otčima a následnou příležitost k situaci se dobře provdat. To se však nestane, Emanuel se jen omluví za prohřešky, kterých se zapříčinil, když si namlouval zadanou ženu a odešel. „*A právě v této vteřině se Emanuel Barda poroučel. „Není-li nám již přáno setkat se v tomto životě, prosím vás o jedno: zachovejte mou památku ve stejné úctě, jako já zachovám vaši,“ řekl, ukláněje se hluboce stínu u okna.*“ (Benešová, 1926, s. 130). Dcera je pravděpodobně odsouzena k životu bez manžela. Sňatek byl v daných létech zcela bez romantiky a plnil jen majetkovou funkci. Z důvodu chudoby dívky s ní neměl sňatek smysl, protože by do vztahu nepřinesla žádný zisk v podobě věna, na který se dávalo, v tehdejší době velký zřetel, a hrál nejvýznamnější roli ve vztahu, bez ohledu na romantiku a citový vztah. Božena Benešová znala pocit chudoby velice dobře, potýkala se s ní celé dětství, snad i tato zkušenost dovolila napsat tak důvěryhodný příběh.

Poučení, jakožto instrumentálního účinku, že nelze čekat na ztracené štěstí uváděné v této povídce, jistě zasáhne každého čtenáře. Nelze žít v iluzích šťastného budoucího života. Člověk by měl žít skutečností a radovat se z toho, co je právě tady a teď. Nemáme snít, ale žít. Dílo by mohlo dosáhnout opačného psychologického účinku, kdy hrozí představa nenaplněných snů a ztráty naděje v lepší život.

3.2 Kruté mládí

O následujících povídkách *Kruté mládí* a *Myškách* se vyjádřil Šalda takto: „*Jsou zřejmě z rodu nepřímého realismu, tedy z rodu odmocněného romantismu, romantismu rozkládajícího se již a propadajícího se ve skepsi a nihilism. Do jejich středu jsou postaveny mladé ženské bytosti, jimž se život vykukuje z ilusí mládí v děsivý škleb pochyb, marnosti, nicoty. Tyto mladé dívky a ženy jsou většinou příliš jasnovidné, na své neštěstí obdařené rozumem příliš analytickým, který dovede znamenitě rozpoznávat nemoc a příčiny nemoci, ale nestačí na víc, zejména ne na terapii. Většina jejich žen buší a nedovedou si ji otevřít. Irracionálně jako temné božstvo, které trůní vysoko nad životem a vysmívá se každému přezvědu, taková je mravně mučivá atmosféra značné části povídkových knih Boženy Benešové.*“ (Šalda, 1956, s. 269).

Šalda zde zobrazuje své pocity, kterými vnímá dílo Boženy Benešové.

Sbírka *Kruté mládí* obsahuje tři povídky: *Z mladosti dvou smutných sester*, *Zákeřník*, *Hladina*.

V popředí těchto povídek se vyskytují ženy, které touží po své samostatnosti a harmonickém vztahu s muži. Všechny ženy hledají svou vlastní identitu a bojují s okolní společností. Nakonec rezignují a vyrovnávají se se svým životem tak, jak sám plyne. Ženy nejsou zcela naplněny láskou a vyrovnávají se s ne příliš vlídným osudem. Kniha nabízí instrumentální účinky četby, kdy umožňují náhled do nespokojených životů, do kterých by i samotné čtenářky mohly propadnout.

3.2.1 Z mladosti dvou smutných sester

V první povídce, *Z mladosti dvou smutných sester*, si sestry Ida a Kata, nenaplněny láskou svých mužů dělají legraci a nadlehčují situaci takovými řečmi, že kdyby si vyměnili své ženichy, oni a ani okolí by si ničeho nevšimli. „*Hle,*“ řekla konečně Ida, „*a vše viselo jen na vlásku! Kdybys byla první večer upoutala Roberta ty, byl by nepochybně vzplál starým žářem a já jsem mohla dnes mít Amerikána...*“ „*Nevím,*“ řekla sestře, „*máš-li pravdu. Ale ostatně, i kdyby: myslíš, že by to pak bylo lepší?*“ „*Lepší? Nemyslím. Bylo by to prostě docela stejné,*“ řekla Ida, hladíc jí vlasy. „*Mohly bychom si ještě dnes ženichy vyměnit a nikoho by to nerozčililo, ani je, ani rodiče.*“ „*Ani nás,*“ dodala Kata. *A tu se rozesmály dvě hodné dívky, dvě smutné dívky, dvě smutné sestry, a smály se dlouho hořkým smíchem...*“ (Benešová, 1956, s. 86-87).

To je důkazem, že se ve společnosti vytratila jakákoli romantika, co se týče vztahů. V partnerství jde pouze o finanční zisk, který muž nabyde díky věnu, které obdrží jeho žena od svých rodičů. Ženě jde o finanční zabezpečení a vytvoření rodiny bez ohledu na citové vztahy, které k partnerovi chová. Žena pouze obstarává domácnost, uklízí, vaří, ale veškerá jemnost ve vztahu se postrádá.

Mladé dívky by se neměly spokojovat se situací, při které proplovají životem bez jakéhokoli užívání a spokojenosti tak, jako je vedla společnost předešlých století. Mládí jim přináší různé varianty v životě, není důvod si vystačit s nepříjemným osudem, když ho lze změnit a ovlivňovat. Povídka přináší prohlédnutí do tehdejší situace, kdy aktérkám nezbývalo nic jiného, nežli brát svůj úděl s rezervou a s falešným úsměvem na rtech, což nepřinášelo sebemenší změnu k lepšímu. Ženy ani neměly tendence něco měnit, protože byly vychovávány k mlčenlivosti o pocitech a k poslušnému obstarávání svého chotě.

Když zmíníme další postavení ženy v manželství, tak je manželka velice znevýhodněna a postavena o mnoho nižší úroveň. Pokud si žena něco přála ve vztahu ovlivnit, její slovo nestačilo, musela potají muže zmanipulovat nebo ho s velkým úsilím prosit, aby vůbec něčeho dosáhla. Ženy se však naučily svými vlastními zbraněmi zdárně

manipulovat, tudíž opravdová realita byla lehce mírnější. Takové poměry byly nastoleny zejména koncem devatenáctého století.

3.2.2 Zákeřník

V druhé povídce, *Zákeřník*, dovede hlavní postava Nela svou odmítavostí nápadníka dokonce i k sebevraždě. „*Dveře do kabinetu byly pootevřeny, černá hustá tma šla z nich. Vešla. Záclony byly spuštěny. Cosi nehybného, beztvárného, neodlišného od tmy naplnilo jí zrak. Hmatala, našla. Ale celý vesmír dělil již její hrozný výkřik od duše sebevrahovy.*“ (Benešová, 1935, s. 102). Nevěřila jeho lásce a podezřívala ho z touhy o peníze. Sama se nakonec vdá bez lásky za bohatého továrníka z Vídně. Když Nela navštívuje hrob svého nešťastného nápadníka, vždy vyřkne slova: „*Tentokrát jsi dobře mířil, zákeřníku!*“ (Benešová, 1935, s. 108).

Zesnulým je mladý muž vracející se z války. Povídkou proplouvá duch starostí matky o svého syna, zvědavost a touha poznat jeho život, který trávil mimo domov. Božena Benešová se jistě velice vcítla do psaní této povídky, protože do ní vložila svou vlastní starost. Tutéž starost, kterou měla stará matka v příběhu. Jediný syn Boženy Benešové Roman, totiž netvořil výjimku muže, který nenastoupil do války. S touto strastí se potýkala řada žen, nejen Božena a stará matka v příběhu. Odcházení synů, otců, bratrů, strýců a jiných rodinných příslušníků rodiny do války bylo v Českých zemích na denním pořádku.

V povídce je znázorněno ovlivnění společností. Ta, stejně jako hlavní hrdinka, nedokáže uvěřit opravdové lásce a za vším vidí typickou maloměstskost znázorněnou v touze po penězích a zisku. „*Sám sobě musíte pomoci a ne počítat s mou obětí a s tatínkovými penězi, neboť všechna náprava jde z nitra.*“ (Benešová, 1935, s. 99). Společnost devatenáctého a dvacátého století dokázala ovlivňovat lidi velkolepým způsobem tak, jak vidíme v díle. Dokonce svým způsobem ovlivňování přiváděla lidi i k největšímu neštěstí, jakožto smrti.

Povídka může vyvolávat negativní pocity a dojmy, které vnucují myšlenku o špatnosti počínání, když se s někým člověk rozejde. Takový člověk se má zřejmě, dle díla, cítit provinile a litovat svého počínání. Dívky by si však svým počínáním měly být jisté a stát si za svým rozhodnutím, nikoli brát přehnané ohledy na partnera, s kterým nejsou zcela šťastné, ba dokonce nešťastné. Autorka naznačuje fakt, že kdyby se dívka nerozešla s přítelem, byl by ještě živ a jeho matka jej nemusela oplakávat. To může

ovlivňovat čtenářky při rozhodování, zdali se s někým rozejít nebo naopak s ním nadále přežívat.

Na opačnou stranu dílo ukazuje i druhou stranu mince, kde trpí nejenom člověk, s kterým se někdo rozešel, ale neméně i ten, který se s někým rozešel. „*Zdánlivě se nezměnila. Jen její tvář pozbyla pružnosti, oné zvláštní napjaté bdělosti, která liší mladé tváře od starých určitěji než všechny viditelné stopy. Oči byly temnější, krásnější než dříve, ale jejich pohled neměl již bystrosti a ztratil zájem pro zevní věci.*“ (Benešová, 1935, s. 103-104). Prostřednictvím díla si čtenář uvědomí veškerou zodpovědnost k druhému člověku.

Díky povídce může být člověk ohleduplnější a dávat větší pozor na reakci, kterou vyvolá verdiktem ukončující možná i dlouholetý vztah.

3.2.3 Hladina

Poslední uváděnou povídkou ve sbírce *Kruté mládí* je *Hladina*.

Krásná, chytrá a poslušná dcera Dagmar prožívá vztah se svým přítelem z dětství. Vztah by byl plně harmonický nebýt Dagmařiny nedůvěry a nejistoty v jejich lásku. Snoubenec se sblíží s její přítelkyní Dorou. Dagmar z pomsty podvede svého snoubence s mužem, který je jí nepříjemný a nemá ho ráda. Nedokáže se vyrovnat se svým počínáním a s myšlenkou, že zradila samu sebe. Svou zoufalost vyřeší tak, že spáchá sebevraždu. Utopila se. Povídka je zakončena větou: „*A dole tekla Morava, široká, líná a zrádná řeka.*“ (Benešová, 1917, s. 190).

Dcera Dagmar byla vychovávána tak, jako většina dcer ve slušných rodinách. Takovým způsobem, aby žily tradičně se svými rodinami, zachovávaly teplo rodinného krbu a poskytovaly manželovi i dětem čisté, pokojné zázemí, do kterého se lze vždy s radostí a pocitem bezpečí vrátit.

V díle je náznak faktu, že ženy nebyly ve všech případech těmi nevinnými, ale také menší důkaz takového tvrzení, že jsou ženy smilné, jak potvrzuje postava Dory, s kterou byl snoubenec Dagmar nevěrný. Tato povídka potvrzuje slova, která napsal F. X. Šalda (1956, s. 267) o Boženě Benešové: „*Božena Benešová miluje život žensky, ale nesentimentálně; miluje život, a proto ví, že i žena musí si ho dobýt ve zbroji a na sobě; že láska je ctnost, a žádá si nejprve sebekázně. Je básnířka ženské cudnosti a ženské hrdosti; a proto její ženy dovedou se samy ztrestat – a přísněji, než by toho dovedli nejtvrďší soudce – za zpronevěru na pravdě svého nitra.*“

Hladina se velmi podobá předešlé povídce *Zákeřník*. V obou případech zaznamenáváme smrt z nešťastné lásky. V nynější moderní době se dá zabránit řadě sebevražd, díky péči psychologů a psychiatrů, ovšem na přelomu devatenáctého a dvacátého století tyto možnosti nebyly. Hrdinové se tedy vypořádali s osobním údělem po svém, nepříliš šťastném, způsobu.

3.3 Není člověku dovoleno

Sbírka zahrnuje dvě povídky.

Není člověku dovoleno je povídka, která pojednává o tom, jak měšťanské konvence mohou zkazit lidské životy. Matka neunesla lásku svého syna k chudobné prodavačce chlebičků. Nedokáže se smířit s tím, že by přišla „špinavá“ dívka do jejich rodiny. Postavení žen koncem devatenáctého a začátkem dvacátého století bylo jinak postavené nežli dnes. Žena byla brána jako přítěž do domácnosti, její jedinou výhodou a přínosem do domu bylo věno od rodiny. Ani to však prodavačka chlebičků s největší pravděpodobností neměla, a proto potenciálně tchýně pracovala ze všech sil na zmaření vztahu této dívky a jejího syna. Matka jménem Bety si vymyslí na syna ošklivou lež, díky které se Gabriel rozejde s milou a počestnou prodavačkou, která si obléká oranžový jumper a úzkou sukni. „*Dal mi lhůtu. Mladá tvář mu zdřevěněla. „Lhůtu. – Co je to lhůta?“ zablábolil jako slabomyslný. „Rok. Ale jen tenkrát mi jej slíbil, bude-li klidný. Při rozčilování a trápení lhůty nedal. Při nich i nejbližší hodina je nejistá, pravil.*“ (Benešová, 1956, s. 427). Matky by v té době dokázaly provést spoustu falešných činů proti nevhodným protějškům svých ratolestí, ovšem událost, kterou vystihla Benešová ve svém díle je z těch více podlých a ta, která si zaslouží pohrdání.

Dívka ho při rozchodu nazvala „šuffákem“ a „babou“, což by bylo ve skutečném životě velice troufalé, protože žena se nemohla stavět na stejnou úroveň jako je muž, natož pak na úroveň vyšší. Po odhalení matčiny lži si Gabriel uvědomuje, že on je ten, co chyboval a uvěřil lživé matce. Ve chvíli odhalení odsuzoval matku i sebe. Jediným člověkem, který jednal správně a počestně, byla chudá dívka pracující v Perle. „*Světnice se zatočila. Ale to se netočila jen světnice. Tentokrát se opravdu třásl odvěký světový řád.*“ (Benešová, 1931, s. 17). Tato část dodává čtenářkám odvalu a přesvědčení, že ony jsou o mnoho lepší než lidé, kteří sobě kladné vlastnosti jen prisuzují a jsou o nich v mnohých případech dokonce i přesvědčení. Právě takové povzbuzení ženy v devatenáctém století potřebují, povzbuzení, že ony jsou dobrými lidmi, i přes opaky, které jim pokrytecká společnost vnucuje.

Povídka ukazuje, že i lidé, kteří vyhovují maloměstským konvencím, mohou být protkaní lží a falešností více než lidé, kteří nežijí pravým maloměstským životem.

Prostou dívku posazuje Božena Benešová do role slušné, hodné a pracovité ženy, která, ačkoli není bohatě vdaná a nenarodila se v bohaté rodině, se umí postarat sama o sebe a dokáže si najít práci, díky které je nezávislá. Stát se finančně nezávislou na rodičích nebo manželovi byl velký, nelehký a významný krok v roli ženy, zejména z nezabezpečené rodiny.

Pokud považujeme za oběť statečnou dívku, jakožto silnou osobnost, a stojíme-li na její straně, rozuzlení ukáže a potvrdí správnost těchto domněnek. Čtenářka si, díky povídce, může uvědomit, že její chování v reálném životě je správné, nýbrž ne tak špatné a odsuzující, jak tvrdí okolí.

Ve sbírce *Není člověku dovoleno* se vyskytuje také povídka *Prsten*.

Povídka pojednává o tom, jak Jindřich Stach stále, i po odmítnutí miluje Adu, která udržuje vztah s Václavem Šebestou. Ada dala před rokem přednost Václavové lásce před láskou Stacha. Ada by i ve skutečném životě zcela vyhovovala maloměstským konvencím, jistě by byla také i za váženější paní, stejně jako v díle. Jedná se o perspektivní dívku z bohaté rodiny. Neměla by problém najít svého nastávajícího. Naopak, chudé ženy zůstávaly bez partnera a umíraly jako staré panny, to však nebyl případ Ady. Václav se s Adou rozejde a chodí za jinými dívkami. Ženy byly pojmány muži jako možnost ukojení svých sexuálních tužeb, právě ženy byly těmi hříšnicemi, které mohly za vyvolání vášně u mužů. Církev je dokonce přirovnávala k ďáblu v plemeni. Ada je nešťastná, pošle Václavovi po Jindrovi prsten s tyrkysovým kamenem, který od něj dostala. Když Václav podaruje Jindru tím samým prstenem a následně ho Jindra dá Adě, Ada si uvědomí, že Jindra není tak zlý, jak si zprvu myslela a nachází v něm zalíbení.

Knihla vrhla lepší světlo na muže, kteří neholdují maloměstskosti jako většina jiných mužů pocházejících ze stejných poměrů, ti touží pouze po ukojení touhy, po svatbě pouze v případě, když je žena dostatečně zabezpečená svými rodiči.

Václav je v povídce velice marnivý muž, nevážící si své partnerky. Rok si s ní udržoval vztah a poté si opět užíval s jinými slečnami, kterým uděloval podobné poklony jako Adě. Benešová prostřednictvím této povídky varuje dívky před takovým chováním mužů a lidí obecně. Oproti němu Jindřich zachovává své milované dívce věrnost, i přes její volbu někoho jiného. Stacha můžeme označovat jako spolehlivého muže. V mládeži podněcuje povídka víru v něco lepšího. I přes šlápnutí vedle, může omladina přejít

na správnou cestu a žít šťastným životem. Víra v lepší společnost a lepší zítřek, prostřednictvím Jiřího Stacha, se ukáže jako správná volba. Na světě dobří a věrní lidé ještě nevymřeli. I s takovými myšlenkami se čtenář prostřednictvím textu potýká.

Kritika od Šaldy na povídku Boženy Benešové *Není člověku dovoleno a Prsten*.

„*Není člověku dovoleno*“ a „*Prsten*“ jsou dvě povídky, které vyšly v Synkově knihovně „*Omnia*“, a jsou dokonalé ukázky svého oboru, i znamenité představitelky přísně krásného umění své původkyně. Jsou to dvě dokonalé short stories, které nejen typickým způsobem vyřešují osud z charakteru, ale nad to ještě toto vyřešení váží s ovzduším sociálním, s určitým kritickým stavem společnosti, jako jeho náznak a symptom. Znova a znova podivuješ se stavebné promyšlenosti i přísné sevřené účelnosti výrazu v těch dvou povídkách, které po některých stránkách představují vrchol našeho dnešního fabulačního umění. Zejména první povídka, kde soudí syn matku a odsuzuje v ní celou divadelní sentimentalitu a vylhané posérství odumírající doby, povznáší se do zvláštní symbolické velikosti. Oba dva typy, Gabriel z „*Není člověku dovoleno*“ a Stach z „*Prstenu*“, jsou z nejlepšího, co bylo napsáno příspěvkem k psychologii dnešní mládež, a svou hutností vydají víc než celé svazky tlachavých, lyricky udýchaných a zapocených rádo by romanopisců dnešní doby.“ (Šalda, 1931-1932, s. 92).

Obě dvě povídky *Není člověku dovoleno* i *Prsten* jsou strhujícími díly Boženy Benešové. Obě velice silně působí na psychiku čtenáře a probouzejí v něm boj proti maloměstským konvencím a mužskému sobeckému jednání.

3.4 Don Pablo, don Pedro a Věra Lukášová

Don Pablo, don Pedro a Věra Lukášová je zajímavá kniha naplněná velkým duchem, který může dívky ovlivnit mnoha faktory. Odehrává se v ní příběh, kdy si dívka hraje s dvěma balóny a vybavuje si scénář románu, který četla. Míčům přiděluje charakteristiku hlavních hrdinů a urovnává si myšlenky, který z hrdinů je dobrý, a který špatný člověk. Čtenářky si tímto mohou vzít příklad a učit se rozlišovat správné vlastnosti od těch méně správných až špatných. „*Je boží soud, který nařídila inkvisice. Don Pablo přijde k svému právu! Vetřelec a podvodník Don Pedro prohraje, bude souzen, uzavřen do žaláře a popraven... Ne, nebude popraven. Don Pablo mu odpustí.*“ (Benešová, 1956, s. 435).

„*Věra je sám první zmatek předpubertální se svými probleskujícími otázkami, s naivní touhou rozřešit naráz životní záhadu.*“ (Lišková, 1945, s. 115).

Další částí knihy je pojednání o tom, jak babička Věry truchlí nad svým již dávno zemřelým synem. Věra se po celou dobu své existence potýká se smrtí, stejně jako spisovatelka knihy, s tím rozdílem, že hrdinka knihy se nejprve potýká se smrtí matky a později otce. Božena měla stejnou zkušenost s tatínkem a procházela si stejnými útrapami se svými sourozenci. Tato pasáž může na čtenáře zapůsobit melancholickým dojmem a navázat truchlící atmosféru z představ potenciálních vlastních příhod.

Následující text seznamuje dívky i s druhou stranou života, ukazuje jim, že všechno smutné jednou skončí, pomáhá jim, jak reagovat ve zlé situaci. I Věra dokáže žít bez rodičů a dokonce i šťastná po boku své babičky. Babička odsuzuje Věřinu maminku a nemá jí ráda z důvodu předčasného početí Věry. V té době nebylo zplození dítěte nikterak tolerováno. Jednalo se o ostudu pro celou rodinu. Kniha poukazuje na to, jak byly ženy za tohle počínání odsuzovány, a mužů, jakoby se to netýkalo. *„I tvůj tatínek byl velmi jemný muž, jeho tón byl uctivý, jeho způsoby byly salónní. Kdyby chudák žil, pramalou radost by měl z takové hrubé dcery.“* „A jaká byla maminka?“ zeptala se Věra jakoby nic, ač věděla, že touto otázkou nezlepší babiččinu náladu. A skutečně. *Žluté ruce hned zase sáhly po pletení a babička se tvářila, že horlivě počítá řady. Po chvílce však řekla vyhlazeně a studeně: „Víš přece, že tvou maminku jsem téměř neznala. Jeden týden mi tatínek oznámil, že se bude ženit, a na druhý měl svatbu. Nedá se upříti, že tvá maminka byla skutečně velmi sličná. Ale ty, holčičko, jsi zdělila její krásu tak málo, jako jsi zdělila jemnost svého tatínka.“* (Benešová, 1962, s. 362).

Mladé ženy se v této knize setkají i s příběhem první lásky a prvního zamilování. Tady se z prvotní nesnášenlivosti může vyklubat zalíbení. Kniha ukazuje na fakt, že i o muže se lze opřít a najít v něm oporu. Když Věra sdělí, se strachem, své zážitky kamarádovi Jaroslavovi, sama se v tom utvrdí. Kniha poukazuje a varuje před lidmi, kteří se na první pohled tváří mírumilovně, se srdcem na dlani, ale s blížícím se ještě větším sblížením se z nich stávají až nebezpeční lidé se snahou ublížit. *„A on povídal, že jsem vědychtivá a chytrá, že jsem i u něho ten modrý balon zapomněla beztak naschvál. Chtěl mi ho zastrčit za halenku, a když jsem nechtěla, řekl, že mám takový temperament, jako měla jedna komtesa, která již dvanáctiletá pobláznila jednoho knížete. A že si na to ťuknem tím vínem, které si přinesl ještě ze zámku a které pil ten kníže s tou komtesou.“* (Benešová, 1956, s. 488). Úryvek popisuje útok pedofila na malou dívku. Muži brali ženy v devatenáctém století jako levnou věc, s kterou si mohou dělat, co chtějí. Na to chce Benešová upozornit a varovat dívky, aby se bránily před těmito nepřijatelnými ohavnostmi.

Ženy na přelomu devatenáctého a dvacátého století teprve začínaly být zákonem chráněné před takovým počínáním. Stále převládalo myšlení o ženě, jako nesvéprávné osobě, se kterou si muž může počínat dle své libosti a jakkoli jí ubližovat. Když se Věra uchrání před chtivostí starého muže, povzbuzuje kniha v boji a útěku před takovými lidmi, stejně tak, jako povzbuzovaly feministky své stoupenkyně za boj proti nerovnoprávnosti. Dívka se za žádnou cenu nesmí vzdát, musí bojovat za každou cenu, především když se jedná o čest, natož o život. Dívky byly v té době vychovávány k mlčení o svých pocitech a problémech. Věra však v díle ukazuje opak a dělá dobře. Nejdůležitější je víra v budoucí život. Stejnou víru měly i ženy zmiňovaného století. Tato víra popisovaná v knize by mohla sloužit jako řešení určitých problémů v rámci biblioterapie, má tedy psychoterapeutické účinky.

Celá kniha je obklopena bojovným duchem Věry Lukášové, která se liší od ostatních dívek svou zvědavostí. Žádná mladá žena by se neměla bránit tomuto daru zvědavosti a neměla by nuceně zapadat do světa s danými konvencemi. Kniha učí, že každý člověk je originál, a především ženy by se měly bránit utlačování mužů a celou společností. Právě toto téma bylo velice aktuální na konci devatenáctého století, ženy již nechtěly být obětmi domácí skličivosti, nýbrž chtěly projevovat své názory na život a být považovány za plnoprávné občany, stejně jako muži. To bylo do roku 1914 zcela nepřijatelné, poněvadž do této doby byla žena posazována na stejnou úroveň jako mentálně postižený člověk nebo nezletilé dítě. Žena za sebe nemohla sama svobodně rozhodovat. Chování Věry bylo ve své době velice revoluční a proti veškerým konvencím.

Při dočtení knihy se u čtenářek dostaví optimistický pocit zadostiučinění. Nachází výhru v boji proti špatnostem a omylům světa.

Kniha má zejména takové účinky, díky kterým si čtenář odpočine nad volně plynoucím dějem.

K *Donu Pablovi, donu Pedrovi a Věře Lukášové* se vyjadřuje řada osobností a popisují své dojmy nad tímto dílem.

„Hrdinky mladých povídek Boženy Benešové hynuly na neschopnost lásky, na neschopnost komunikace s lidmi. Věra Lukášová netrpí jejich tradiční vinou, touží po lásce, porozumění, vzájemnosti a dosáhne jich.“ (Moldánová, 1976, s. 84).

„Zde k svému již osvědčenému umění citlivě vylíčit vnitřní svět mladých, dospívajících dívek a na malém epickém prostoru zvládnout syžetovou stavbu jejich dramatického konfliktu připojila ještě schopnost umocnit reálný příběh do symbolického

významu a postavit se v tomto konfliktu mladého světa se starým na stranu mládí, jeho čistoty a jeho aktivity, jeho perspektivy. Potenciální, třebaže latentní revoluční smysl tohoto příběhu a jeho dramatické jádro objevil a uplatnil ve svém divadelním i filmovém zpracování E. F. Burian. Jemu byl blízký i jemný lyrismus prózy B. Benešové.“ (Buriánek, 1968, s. 168).

„Věra je člověk samostatný, který se dovede postavit k životu reálně, vyrovnat se s ním. Na rozdíl od hrdinů a hrdinek mladé Benešové, kteří se nemohli domluvit se svým okolím a byli odsouzeni k věčným monologům, Věra nalézá oporu v přátelství, naučí se rozlišovat mezi lidmi a najde ty, kteří jí mohou být blízcí a pochopit ji. Její střetnutí se špatností a nepochopením mohlo skončit tragicky, hrdinka mladé Benešové by je nepřezila. Věra však z něho vychází silnější, i když o iluzi chudší. Zde Benešová položila důraz na přirozené životní síly člověka, který se nepoddává, který stále znovu nabírá odvahu k životu. Překonává omezenost svého křesťanského názoru oslavou lidské aktivity, vůle vytvářet si vlastní silou svůj život a bojovat za něj.“ (Moldánová, 1962, s. 419).

„Novela o Věře Lukášové znamená vyvrcholení spisovatelčina díla ovšem také proto, že zde se Boženy Benešové po prvé podařilo vytvořit hrdinu, který nejenom statečně bojuje svůj zápas, ale který v něm i vítězí.“ (Honzík, 1956, s. 503).

Don Pablo, don Pedro a Věra Lukášová je i dle těchto výpovědí nejpovedenější a nejúspěšnější kniha Boženy Benešové. S tímto názorem souhlasím. Kniha nedovolí čtenáři odbočit od tématu a zapříčiní nepřemýšlet o jiných skutečnostech. Čtenáře naprosto pohltí příběh dívky s nelehkým osudem. Upoutání k ději je tak pevné, jako u žádné jiné knihy této spisovatelky.

Závěr

Bakalářská práce obsahovala obeznámení o rozdílnostech v chování pohlaví, to napomohlo k lepšímu porozumění v následném rozboru textu.

Obeznámili jsme se s nelehkým údělem života žen v maloměstské společnosti na přelomu devatenáctého a dvacátého století, díky tomuto poznání jsme si prostřednictvím práce utvořili vlastní ucelený názor na danou problematiku.

Prozkoumali jsme propojení tohoto nelehkého života s životem hrdinek v tvorbě Boženy Benešové. Těmito díly byly povídky: *Myšky*, *Povídka s dobrým koncem*, *Pýří*, *Teorie*, *Lakomý osud*, *Z mladosti dvou smutných sester*, *Zákeřník*, *Hladina*, *Není člověku dovoleno*, *Prsten a Don Pablo*, *don Pedro a Věra Lukášová*.

Jednotlivé psychologické rozborů byly obohaceny názory a kritikami různých osobností, které se zabývali tvorbou Boženy Benešové či všeobecným spisovatelčím životem.

Práce může sloužit jako příručka pro učitele občanské nauky, dějepisu a českého jazyka. Prostřednictvím literárních děl mohou vyučující žákům názorně ukázat, jaké znevýhodněné postavení měly dívky oproti chlapcům a jakým jiným maloměstským konvencím se musely podrobit, aby žily v souladu s žádoucími mravy a zákony. Vzhledem k faktu, že jsou v dílech hlavními hrdinkami mladé ženy, práce slouží jako inspirační zdroj pro výběr vhodné psychologické prózy pro dívky dospívajícího věku.

Seznam bibliografických citací

- BENEŠOVÁ, B. 1956. *Don Pablo, don Pedro a Věra Lukášová*. Praha: Československý spisovatel.
- BENEŠOVÁ, B. 1962. *Don Pablo, don Pedro a Věra Lukášová a jiné povídky*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění.
- BENEŠOVÁ, B. 1926. *Myšky*. Turnov: Müller a spol.
- BENEŠOVÁ, B. 1910. *Nedobytá vítězství*. Praha: Jos. R. Vilímek.
- BENEŠOVÁ, B. 1926. *Úder*. Praha: Slunovrat.
- BENEŠOVÁ, B. 1956. *Rouhači a oblouzení a jiné povídky*. Praha: Československý spisovatel.
- BENEŠOVÁ, B. 1969. *Povídky s koncem ne vždy dobrým*. Nový Jičín: Frenštátský literární salón.
- BENEŠOVÁ, B. 1934-1935. *Zápisky z rozhovorů 1935-1935*. LA PNP.
- BENEŠOVÁ, B. 1935. *Kruté mládí*. Praha: Melantrich.
- BENEŠOVÁ, B. 1974. *Malá výběrová bibliografie*. Znojmo: Vzorná okresní knihovna.
- BENEŠOVÁ, B. 1976. *Medailón*. Nový Jičín: Okresní knihovna Nový Jičín.
- BUREŠOVÁ, J. 2001. *Proměny spol. postavených českých žen v 1. pol. 20. stol.* Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 80-244-0248-3.
- BURIÁNEK, F. 1968. *Česká literatura 20. století*. Praha: Orbis. ISBN 11-024-68.
- DVOŘÁKOVÁ, S. 2014. *Šance pro tebe* [online]. [cit. 2015-04-19]. Dostupné z: <http://www.sance.chrudim.cz/>
- FEERTCHAK, S. 2006. *Encyklopedie pro dívky*. Praha: Albatros. ISBN 978-80-00-01564-4.
- FONTANA, D. 2010. *Psychologie ve školní praxi*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-725-1.
- GODDETOVÁ, E. 2001. *Umění jednat s dospívajícími*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-492-3.

HUSTON, A. 1992. *Big World, Small Screen*. London: University of Nebraska. ISBN 978-0-8032-7263-7.

JANOŠOVÁ, P. 2008. *Dívčí a chlapecká identita*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2284-9.

JANOŠOVÁ, P. 2008. *Dívčí a chlapecká identita: vývoj a úskalí*. Praha: Grada. ISBN 978-802-4722-849.

KON, I. 1986. *Kapitoly z psychologie dospívání*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. ISBN 14-233-86.

KOŤA, J., JEDLIČKA, R. 2004. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. Praha: Themis. ISBN 80-7312-038-0.

LIŠKOVÁ, V. 1945. *Posmrtný odlitek z prací Věry Liškové*. Praha: Melantrich.

LIŠKOVÁ, V. 1945. *Posmrtný odlitek z prací Věry Liškové*. Praha: Melantrich.

MACEK, P. 2003. *Adolescence*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-747-7.

NOSKOVÁ, M. 2009. *Božena Benešová 1873-1936*. Olomouc. Diplomová práce. Univerzita Palackého. Vedoucí práce Mgr. Daniel Jakubíček PhD.

MALÍNSKÁ, J. 2005. *Do politika prý žena nesmí-proč?*. Praha: Libri. ISBN 80-7277-295-3.

MALÝ, R., PUJMAN F. 1918. *F. X.Šaldovi k padesátinám*. Praha: Fr. Borový.

MARIANNE, A. 1994. *Puberta je, když začínají s rodiči potíže*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-020-0.

MOLDÁNOVÁ, D. 1976. *Božena Benešová*. Praha: Melantrich.

NEUDORFLOVÁ-LACHMANOVÁ, M. 1999. *České ženy v 19. století*. Praha: Janua. ISBN 902622-2-8.

NEUMANN, S. 1999. *Dějiny ženy*. Praha: Knižní klub Otakar II. ISBN 80-242-0249-2.

PEREMSKÁ, Lenka. 2009. *Malý pohled do života žen v 19. a na počátku 20. století*. [online]. [cit. 2015-03-26]. Dostupné z:<http://www.omk.cz/dyn/doc/zeny?print=1>

PETRŮ, E., GALÍK J. 1994. *Panorama české literatury*. Praha: Rubico. ISBN 80-85839-04-0.

Literární noviny 2, 1928. č. 19, Praha

- SCHUSTER, G. 2004. *Záležitost čistě dívčí*. Praha: Nava. ISBN 80-7211-178-7.
- SKORUNKOVÁ, R. 2013. *Základy vývojové psychologie*. Praha: Gaudeamus. ISBN 978-80-7435-253-9.
- ŠALDA, F. 1991. *Šaldův zápisník, svazek IV. 1931-1932*. Praha: Československý spisovatel.
- ŠALDA, F. 1937. *Studie literárně historické a kritické*. Praha: Melantrich.
- ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, J. 2008 *Přehled vývojové psychologie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-2141-4.
- TOMEŠ, J. 2009. *Ženy ve spektru civilizací*. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 978-80-7419-009-4.
- VÁGNEROVÁ, M. 2012. *Vývojová psychologie*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-2462-153-1.
- Všeobecná zákoník občanský. 1811. *Beck-online START* [online]. [cit. 2015-04-19].
Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjygeyv6ojugywtcna>

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Monika Šmeráková
Katedra:	Českého jazyka a literatury
Vedoucí práce:	Mgr. Daniel Jakubíček, Ph.D.
Rok obhajoby:	2015

Název práce:	Dívčí hrdinka v prózách Boženy Benešové
Název v angličtině:	The heroine in the prose of Božena Benešová
Anotace práce:	<p>Bakalářská práce se zabývá tvorbou Boženy Benešové ve vztahu k dospívajícím dívkám na přelomu devatenáctého a dvacátého století. Tuto tvorbu zahrnují rozebírané soubory povídek Myšky, Kruté mládí, Není člověku dovoleno a Don Pablo, don Pedro a Věra Lukášová.</p> <p>V práci je v první části zahrnut psychologický rozdíl v dospívání mezi chlapci a dívkami.</p> <p>V další části je stručný náhled do života autorky a propojení jejich osobních prožitků s tvorbou samotnou.</p> <p>U všech rozebíraných děl je brán zřetel na postavení dívek v tomto období.</p>
Klíčová slova:	Božena Benešová* dívčí hrdinka* Myšky* Kruté mládí* Není člověku dovoleno* Don Pablo, don Pedro a Věra Lukášová* rozdíly mezi chlapci a dívkami
Anotace v angličtině:	The thesis deals with works of Božena Benešová in a relation to adolescent girls at the turn of 19th and 20th century. These works contain discussed collections of short stories Myšky, Kruté mládí and Není člověku dovoleno. The first part of the thesis includes a psychological difference between growing up of boys and girls. Next part of the thesis includes a brief presentation

	of author's life and connection of her personal experience with her work itself. The position of girls in this time period is taken into account in all of discussed works.
Klíčová slova v angličtině:	Božena Benešová* heroine*Myšky* Kruté mládí* Není člověku dovoleno* Don Pablo, don Pedro a Věra Lukášová* the differences between boys and girls
Přílohy vázané v práci:	
Rozsah práce:	40 stran
Jazyk práce:	Český jazyk